

Om tobakens miljöpåverkan

Varje steg i den globala tobaksförsörjningskedjan innebär påverkan på miljön. Tobaksodling konkurrerar om odlingsmark med grödor som är nödvändiga för människors försörjning. I produktionsprocessen förorenas ekosystem genom utsläpp av giftiga ämnen. Transporterna bidrar till ytterligare klimatpåverkan. Fimparna sprider stora mängder miljögifter och plast.

Tobakens effekter på människors hälsa är väl dokumenterade, men att tobaksproduktionen i alla led har stora effekter på miljön är mindre känt. Enligt Världshälsoorganisationen WHO avger produktionen varje år 84 miljoner ton växthusgaser och bidrar därmed till klimatförändringarna.

Den miljöskada som tobak orsakar, utöver de negativa sociala, ekonomiska och hälsomässiga effekterna, gör tobaksproduktionen oförenlig med FN:s globala hållbarhetsmål. Att minska och slutligen eliminera produktion och konsumtion av tobaksvaror bör vara en integrerad del av strategierna för att uppnå målen för hållbar utveckling, enligt WHO.

Tobak odlas på cirka 4,3 miljoner hektar jordbruksmark i 125 länder runt om i världen. Ytterligare en miljon hektar behövs enligt WHO om man tar med den yta som krävs för torkning och 500 fabriker för cigarettproduktion. Cigaretter står för cirka 90 procent av världens tobaksprodukter.

Tobaken odlas främst i låginkomstländer. Kina, Brasilien och Indien står för de största arealerna. Bland de 25 länder med störst produktion av tobaksblad finns sju där cirka 20 procent av befolkningen lider av undernäring: Laos, Mozambique, Zambia, Nordkorea, Zimbabwe, Tanzania och Malawi.

Jorden utarmas, vatten förorenas

Utarmad jord, erosion, skogsskövling, sjunkande grundvattennivåer och förgiftade vattendrag är några följder av tobaksodling.

Eftersom växelbruk vanligtvis inte används i tobaksodlingen blir plantorna sårbara för olika sjukdomar och skadedjur. Det leder till att bekämpningsmedel används i stor omfattning. Ett bekämpningsmedel som används är till exempel DDT, som är förbjudet i många länder, bland annat i Sverige sedan 1970-talet. DDT är ett långlivat gift som ger skador på människors och djurs reproduktiva hälsa.

Vattendrag påverkas av att bekämpningsmedel rinnet ut i dem. I Bangladesh har bekämpningsmedlen orsakat fiskdöd och slagit ut viktiga jordorganismer.

Tobaksplantor är näringskrävande och konstgödsel används i hög grad. Detta leder till att jorden utarmas och nya ytor behöver tas i bruk för tobaksodling, vilket bidrar till skogsskövling.

Erosionen ökar genom att jorden inte skyddas för väder och vind. Ökenspridning har observerats i bland annat Jordanien och Kuba.

Tobaksproduktionen är extremt vattenintensiv. Att odla tobak i torra områden är påfrestande för vattentillgången i området.

Grundvattennivåerna sjunker i områden där grundvattnet används för bevattning. Det innebär försämrade möjligheter för odling av övriga grödor. Från Sri Lanka finns exempel på att spannmålsproduktionen minskade med en tredjedel efter det att tobak hade odlats i sex-åtta år.

Avskogning och skogsskövling

Avskogning står för cirka 20 procent av klimatpåverkan globalt enligt Världsnaturfonden, WWF. När skog försvinner ökar halten av koldioxid i atmosfären, vilket bidrar till den globala uppvärmningen. Detta gör att skogsområdena blir allt torrare och skogsbränderna fler och intensivare, vilket också frigör koldioxid till atmosfären.

Tobaksindustrin orsakar avskogning på flera sätt. Både genom de ytor som tobaksodlingen behöver, och genom att odlingsmarken utarmas, så att ständigt ny mark tas i anspråk.

Torkningsprocessen kräver bränsle, oftast ved, vilket bidrar till skogsskövling, liksom behovet av papper till paket och cigaretter.

I de områden i Afrika där tobak odlas är avskogningen tio gånger större än genomsnittet i Afrika.

Avskogning utarmar också den biologiska mångfalden.

Avfall och luftföroreningar

Varje år röks 6 250 miljarder cigaretter i världen. Produktionen påverkar miljön på olika sätt, liksom transporterens olika delar.

Enligt VISIR krävs det 3,7 liter vatten för att producera en cigarett. För den som röker ett paket om dagen blir det 27 kubikmeter vatten/år. Tillverkningsprocesserna genererar förorenat vatten, vilket ibland hamnar i reningsverk, men även kan gå orenat ut i sjöar och vattendrag.

Tobaksindustrin ger upphov till stora mängder avfall, både i fast form och i form av luftföroreningar. Industrin rankas enligt VISIR som den sektor som orsakar den 18:e största volymen kemiskt avfall. Bland luftföroreningarna återfinns bland annat försurande svaveldioxid. Även nikotin är en del av det farliga avfallet.

Allt eftersom miljölagstiftningen skärps i olika länder tenderar bolagen att flytta verksamheten till länder med mindre strikta regler.

Utsläpp av koldioxid

WHO beräknar att tobaksindustrin släpper ut minst 84 miljoner ton koldioxidekvivalenter årligen, varav 20,8 miljoner ton från odling, 44,7 miljoner ton från torkning och 15,7 miljoner ton från produktion. Det motsvarar cirka 0,2 procent av världens totala utsläpp.

Flera tobaksbolag framhåller i redovisningen av sitt hållbarhetsarbete att de ställer om energiförsörjningen till förnybar elproduktion i produktionsanläggningarna.

Men tillgång till energi är också en resursfråga. Den el som tobaksindustrin nyttjar, förnybar eller ej, skulle kunna användas på annat sätt än till tobaksproduktion.

Skräp

Tobaksrelaterat skräp utgör cirka 80 procent av nedskräpningen i svenska städer. Varje år slängs cirka en miljard fimpar på Sveriges gator, ett avfall som innehåller över 7 000 giftiga kemikalier som hamnar på gator, avlopp och i vatten. Kemikalierna kan vara akut giftiga för vattenlevande organismer. Cigaretfilter bryts bara ner under speciella omständigheter och då i små plastbitar.

Källor:

Zafeiridou M, Hopkinson NS, Voulvoulis N. *Cigarette smoking: an assessment of tobacco's global environmental footprint across its entire supply chain, and policy strategies to reduce it.*

Geneva: World Health Organization; 2018.

Niclas Malmberg. *Tobaksindustrins miljöpåverkan – en genomgång av forskningsläget 2018.* Stockholm: Visir; rapport 2018.